

VARIA

KS. WOJCIECH GUZEWICZ
LESZEK MOSZCZYŃSKI

**WEZEZEN, WIŻENY, WIZUNY...,
CZYLI RZECZ O POCHODZENIU NAZWY WIŻAJNY**

Wstęp

Artykuł skupia się na wyjaśnieniu pochodzenia nazwy Wiżajny. Sama miejscowość została założona w czasie panowania króla Władysława II Jagiełły, na wzgórzu, przy szlaku do Wierzbołowa koło Wyłkowyszek. Istniał tutaj dwór starosty niegrodowego (obecnie są usytuowane kościół, plebania i stara szkoła). W drugiej połowie XVI w. (przed 1606 r.) Wiżajny otrzymały prawa miejskie, utracone w 1870 r. W XVII w. uległy zniszczeniom m.in. wskutek „potopu” szwedzkiego, pożarów, epidemii. Początkowo należały do Wielkiego Księstwa Litewskiego, od 1569 r. Rzeczypospolitej Obojga Narodów, po III rozbiórze Polski (1795) do Prus, w latach 1807–1815 do Księstwa Warszawskiego, a dalej (tj. 1815–1918) do Królestwa Polskiego. Parafię utworzono tu w 1571 r. Pierwsze kościoły były drewniane (m.in. fundacji króla Jana II Kazimierza oraz Róży z Platerów Strutyńskiej). Obecny, klasycystyczny, murowany pw. św. Teresy Wielkiej wybudowano w latach 1824–1825. W miejscowości zachował się układ urbanistyczny z prostokątnym rynkiem z XVII w. i drewnianą dzwonnica przykościelną z 1862 r. W Wiżajnach funkcjonował zbór protestancki ufundowany przez Mikołaja Radziwiłła zw. Rudym¹. Dziś Wiżajny liczą niespełna 900 mieszkańców, cała parafia natomiast około 2700 i znajdują się w diecezji ełckiej i dekanacie suwalskim pw. Miłosierdzia Bożego oraz województwie białostockim, powiecie suwalskim i są siedzibą gminy².

KS. WOJCIECH GUZEWICZ – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie Filia w Ełku, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6759-0856>, e-mail: wojciech.guzewicz@uwm.edu.pl

LESZEK MOSZCZYŃSKI – e-mail: lmoszcz@wp.pl

¹ Zob. W. Guzewicz, *Wiżajny*, „Encyklopedia Katolicka”, t. 20, Lublin 2014, kol. 740; tenże, *Diecezja ełcka w zarysie (1992–2012)*, Ełk 2012.

² *Schematyzm Diecezji Ełckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Ełckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Ełk 2017, s. 241.

Z historii Wizajn

Subtelność prezentowanego zawołania (mowa lokalna) nie jest zniekształceniem literackiego wzorca, ale znakiem tożsamości narodu, częścią jego historii i języka. To świadectwo jego przeszłości. Trudno na tej tylko podstawie wnioskować o historii powstania samej nazwy Wizajny. Trzeba jeszcze zdobyć wiedzę historyczną wynikającą ze źródeł rękopiśmienniczych.

Najwcześniejsza wzmianka o Wizajnach pochodzi najprawdopodobniej z dokumentu opisu drogi prowadzącej Krzyżaków z zamku Insterburg³ w kierunku Jeziora Wisztynieckiego i jeziora Wizajny. Były to tereny opanowane wcześniej przez różne plemiona jaćwieskie kolonizujące te ziemie od pradziejów. Po klęskach w walkach z Krzyżakami z lat 1278–1283 Jaćwingowie⁴ rozproszyli się. Ich mowa i nazewnictwo przetrwały przez następne pokolenia głównie w nazwach geograficznych rzek, jezior i osad. W latach od 1384 do 1422 krzyżaccy szpiedzy badali puszcze i bagna jaćwieskie, aby wytyczyć dla oddziałów zakonu najlepsze trasy przemarszu na Litwę przez Puszcę Merecką. To najprawdopodobniej wówczas przewodnik Krzyżaków, z pochodzenia Jaćwing, podawał do itinerarium⁵ zasłyszane fonetyczne nazwy mijanych po drodze jezior. Dzięki temu wiemy, że jezioro Wizajny zapisane zostało wówczas w języku pruskim jako *Wezezen*. Sami Jaćwingowie nie znali pisma. Nie ma źródeł pisanych przez nich sporządzonych. Wszystkie zapisy ich mowy pozostawiły ludy najczęściej wrogo do nich nastawione. Językoznawcy wskazują, że transkrypcja dźwięków mowy Jaćwingów przy pomocy alfabetu pruskiego⁶ musiała zatem być niedoskonała. Bo przecież nie każdy język potrafi np. zapisać swoim alfabetem nazwy: *Ejszeryszki*, *Maszutkinie*, *Szurpiły* czy *Poszeszupie*. Jaćwieskie nazwy przez wieki były zatem modyfikowane przez słowotwórstwo polskie i litewskie.

Inny przykład. Z dokumentu litewskiego króla Mendoga z roku 1253 wynika, że władca ten nadał ziemie *Weyze* (*Wejse*) Zakonowi Inflanckiemu. Badacze lokują włości *Weyze* w okolicach Wizajn, na zachód od Kalwarii⁷. Czyżby więc

³ Zamek Insterburg (Wystruć) – twierdza krzyżacka na wodzie. Była dla Krzyżaków strażą przednią na wschodnich rubieżach ziem zakonu i stąd właśnie wyruszały wyprawy na Litwę. Obecnie pozostały tylko ruiny zamku w mieście Czerniachowsk (ros. Черняховск; dawn. niem. Insterburg), w obwodzie królewieckim w Rosji, siedzibie rejonu czerniachowskiego.

⁴ Jaćwingowie lub Jaćwięgowie – lud zachodniobałtycki, spokrewniony z Prusami i Litwinami, zamieszkujący do późnego średniowiecza obszar pomiędzy środkowym Niemnem, Narwią a Wielkimi Jeziorami Mazurskimi. Niektórzy badacze (prof. Smoczyński) uważają, że poprawna nazwa to „Jadźwingowie”. Zob. W. Guzewicz, *Święty krajny Jaćwingów*, „Miejsca Święte” 2009, nr 3, s. 26–29; tenże, *Jaćwingowie*, „Elk i my” 2010, nr 1, s. 5.

⁵ Itinerarium, itinerariusz to starodawny opis podróży z praktycznymi wskazówkami. Droga opisywana przez Krzyżaków, w kierunku Wizajn, zapisana została pod numerem 57, w dokumencie staropruskim z 1384 r.

⁶ Język pruski zaliczany jest do grupy języków zachodniobałtyckich. Charakteryzuje się bardzo ubogim słownictwem i uproszczonym alfabetem.

⁷ Zdaniem Aleksandra Kamińskiego (*Jaćwież – terytorium, ludność, stosunki gospodarcze i społeczne*, Łódź 1953, s. 109) oraz Henryka Łowmiańskiego (*Studia nad początkami społeczeństwa i państwa litewskiego*, t. 1, Wilno 1931, s. 41–42) zapis *Weyze* dotyczy okolic obecnych Wizajn.

Weyze (Wejse) to dzisiejsze Wiżajny? Niektórzy twierdzą, że była to jednak osada Wiejsieje na wschód od Sejna⁸.

Po krzyżackim grabieżach wyludniona ziemia Jaćwieży stała się obszarem spornym pomiędzy państwem krzyżackim a Litwą. W XV i XVI w. zaczęto stopniowo przeprowadzać kolonizację puszczy pojaćwieskich. Badacz Suwalszczyzny – Jerzy Wiśniewski w rozdziale *Dzieje osadnictwa w powiecie suwalskim od XV do połowy XVII wieku*⁹ wskazywał, że nowe nazwy jaćwieskie przynieśli osadnicy stosunkowo późno, bo w XVI w. Nazwy te uzyskiwały swoje urzędowe potwierdzenie w różnych oficjalnych dokumentach. Według dokumentu z 1549 r. dzierżawca (namiestnik, starosta) dóbr mareckich Stanisław Andrzejowicz Dowoyna († 1566) przekazał wizańskie włości litewskiemu dworzaninowi Prokopowi Hryhoriewiczowi i jego synom. Król Zygmunt August potwierdził nadanie, wyznaczając jego granice: *począwszy od końca jeziora Wiżeny [Wiżajny] do końca jeziora Wystuti [Wisztuć], a z jeziora Wistutia rzeczką Wystutein do jeziora Dołhoho [Ingiel]*¹⁰, *od tego jeziora do kopców granicznych ścieżką budnicką, a po granicy kopców niemieckich do jeziora niemieckiego Wistenca [Wisztynieć], gdzie wpada rzeka Wizentein*.

Jeszcze inna dawna nazwa Wiżajn została podana w 1606 r. w dokumencie uposażenia kościoła w Puńsku. Parafii przekazano wówczas w użytkowanie *oppidium Wizuny*¹¹ [Wiżajny]. W *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, wydawanym w Warszawie od 1880 r. przez Filipa Sulimierskiego, Bronisława Chlebowskiego i Władysława Walewskiego, pod hasłem Wiżajny zapisano: [...] *Wiżejni, osada, dawniej miasteczko, na południowym brzegu jeziora tej nazwy w powiecie suwalskim, gminie i Parafii Wiżejni*. O pobliskim jeziorze tej samej nazwy przeczytamy: ...*Wiżejni, Wiżen, jezioro wśród wyżyny pojezierza bałtyckiego...* Tyle zapisy dokumentów.

Pochodzenie nazwy

Czy są podstawy, aby uznać, że nazwa Wiżajny ma jaćwieski rodowód? Raczej wątpliwe, ale muszą to rozstrzygnąć naukowcy. Od wielu lat w Polsce prowadzone są badania nad pochodzeniem nazw geograficznych, zwłaszcza miast i wsi. Ukazują się kolejne tomy encyklopedycznego słownika nazw (*Nazwy miejscowe*

⁸ Wiejsieje (lit. *Veisiejai*) – miasto na Litwie, w okręgu olickim, w rejonie łódzkiej. A. Kamiński we wspomnianej książce *Jaćwież – terytorium, ludność, stosunki gospodarcze i społeczne*, s. 109 – wskazuje, że w pobliżu było grodzisko w Pietraszkach.

⁹ J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie suwalskim od XV do połowy XVII wieku*, w: *Studia i materiały do dziejów Suwalszczyzny*, pod red. J. Antoniewicza, Białystok 1965, s. 96.

¹⁰ Jezioro Ingiel – jezioro położone w województwie podlaskim, w powiecie suwalskim, w gminie Wiżajny na wys. 205,6 m n.p.m. Jezioro graniczne z Litwą. Nazwa oznacza 'długie jezioro'.

¹¹ Wł. Kłapowski, *Fundacja i uposażenie kościołów w Przerośli i Puńsku*, „Ateneum Wileńskie” 13(1938), z. 1, s. 227. Oppidium – jednostka osadnicza o wielkości pomiędzy miastem a wsią, miejsce o charakterze obronnym.

Polski...). Ostatni dostępny tom kończy się na literze „S”¹². Na literę „W” słownika trzeba więc będzie jeszcze trochę poczekać.

W przeszłości nawet poeci tacy jak Słowacki czy Norwid podejmowali próby ustalenia źródeł pochodzenia różnych wyrazów. Słowacki np. twierdził, że słowo „Polska” to połączenie wyrazów „ból” i „skała”, Norwid zaś, że „piękno” pochodzi od „pieśni” i „jęku”. Były to jednak tylko pozanaukowe, romantyczne „odkrycia” naszych wieszczów¹³.

Nauka badająca pochodzenie nazw (etymologia) korzysta z całego arsenału narzędzi, którymi dysponuje językoznawstwo. W samej nazwie wyodrębnia rdzeń (pierwiastek, pień), czyli najmniejszą niepodzielną część wyrazu. Dla nazwy WIŻAJNY rdzeniem jest częśćka – WIŻ-. Jest ona składnikiem różnych wyrazów pochodnych i pokrewnych, jak np. *Wiż-ajeński*, *Wiż-ajński* itp. Drugim ważnym elementem wyrazu jest dodany do rdzenia przyrostek, czyli sufix (z łac. *suffixus* ‘dołączony’ od sub ‘pod’ i *fixus* ‘umocowany’). W nazwie WIŻAJNY sufixem jest *-ajn-* (lub w innym zapisie *-ain-*). Dawniej tego sufixu używano do tworzenia nazw miejscowych, często od imion lub przezwisk. Można przypuszczać, że takiego pochodzenia jest właśnie litewska nazwa miasta *Kéd-ain-iai* (pol. Kiejdany) lub starsza nazwa *Kéd-ain-is*, od imienia zachowanego w nazwisku *Kédainis*. Przyrostek *-ain-* rzadko występuje w języku polskim, chociaż w pobliżu Wiżajn jest też wieś *Rogoz-ajn-y*, a na Mazurach wieś i jezioro *Święt-ajn-o*. Słownik *Polskie i kaszubskie nazwy miejscowości na Pomorzu Kaszubskim* autorstwa Friedricha Lorentza (1870–1937) podaje tylko dwa przykłady miejscowości: *Zag-ajn-ik* (nazwa niemiecka Zaganik) i *Fr-ajn-dwald*). W języku litewskim jest takich nazw więcej: mamy przykładowo wieś *Šil-ain-ė* (rejon łódziewski), *Kvit-ain-iai* (rejon szylewski) czy *Radik-ain-iai* (pol. Radykajny). Gramatyka języka litewskiego podaje, że sufix *-ain-*, może służyć także do tworzenia różnych nowych form językowych: np. litewskie słowo *brolis* ‘brat’ po wstawieniu *-ain-* daje *brol-ain-is* ‘bratanek inaczej swojak, mąż siostry, družba’ lub też słowo *gentis* ‘plemień’ przechodzi w *gent-ain-is* ‘krewny’. Sufiks *-ain-* ma zatem ważną funkcję słowotwórczą.

W języku litewskim Wiżajny to Vižainis. Źródła litewskie twierdzą, że rdzeń *-viž-* może pochodzić od węża *Vižo*, czczonego jakoby w czasach pogańskich¹⁴. W innym miejscu znowu podaje się, że nazwa może mieć związek z hipotetycznym plemieniem Wižuonów¹⁵. Według Witolda Taszyckiego¹⁶ nazwy geograficzne często pochodzą od imienia lub nazwiska i odnoszą się do potomków osób, od których imienia lub nazwiska nazwa wywodzi się. Zigmąs Zinkevičius wskazuje nazwiska w rodzaju *Vyžis- > Vyžaitis*, *Vyž(i)ūnas*, które pozostają w związku ze słowami

¹² <<https://www.rcin.org.pl/dlibra/publication/272900/edition/236242>>, dostęp: 15.01.2024.

¹³ *W przestrzeni języka*, praca zbiorowa Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, s. 118, <https://ilij.ujk.edu.pl/wp-content/uploads/w_przestrzeni_jezyka.pdf>, dostęp: 15.01.2024.

¹⁴ R. Ragauskienė, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kancleris Mikalojus Radvila Rudasis*, Vilnius 2002, s. 401.

¹⁵ R. Petrauskas, *Lietuvos diduomenė XIV a. pabaigoje – XV a.*, Vilnius 2003, s. 214–216.

¹⁶ W. Taszycki, *Patronimiczne nazwy miejscowe na Mazowszu*, „Język Polski” 31(1951), s. 222–226.

vyžti ‘pleść’, *vyža*¹⁷. W litewskim internecie funkcjonuje także wariant zapisu Vižainis jako Vyžainis. Która wersja nazwy jest historycznie pierwotna? Polski językoznawca, specjalista w zakresie lituanistyki, ma wątpliwości, czy da się wyjaśnić krótkość nazwy Vižainis = Wiżajny?¹⁸ Twierdzi, że jest ona bardzo nietypowa dla przedstawionego sposobu tworzenia nazw geograficznych. Być może zatem, litewska nazwa Vižainis była wzorowana na zapisie polskim. Rozstrzygnąć wątpliwości mogłyby badania mowy mieszkańców Wiżajn żyjących tam od pokoleń i władających językiem litewskim. Trudno jednak oczekiwać, że dowiemy jeszcze czegoś więcej, bo tamte pokolenia już dawno odeszły do wieczności.

Jaćwieska Sudovia

Chociaż pochodzenie samej nazwy Wiżajny nie do końca jest pewne, to jednak fakt zamieszkiwania na tych ziemiach plemion jaćwieskich nie budzi wątpliwości. Znany badacz Suwalszczyzny prof. Knut-Olof Falk w swojej monografii zapisał: *Niedaleko od Wigier, koło miasteczka Wiżajny, znajdujemy dziś wieś Sudawskie, lit. Sudauskai, która swą nazwą świadczy o tym, że dawniej musiało tu być jakieś jadžwingowskie osiedle. Gdyby nie było żadnej łączności chronologicznej między tymi resztkami dawnego plemienia a ludnością przybyłą tu później, to by ta nazwa nie zachowała się w pamięci ludzkiej*¹⁹.

Polska nazwa tego ludu pojawiła się po raz pierwszy w dokumentach księcia Konrada Mazowieckiego (1187–1247). Kronikarz niemiecki Piotr z Dusburga (łac. Peter de Dusburg, niem. Petrus von Dusburg), żyjący na przełomie XIII i XIV w., wymienia aż jedenaście grup plemiennych ludności jaćwieskiej. Na obszarze pomiędzy litewską rzeką Sūduonia (pol. Sudonia), lewym dopływem rzeki Szeszupy, Wielkimi Jeziorami Mazurskimi a Prusami żył odłam Jaćwingów – Sudowowie (lit. Sūduviai). Sudowowie wyróżniali się od innych plemion znaczeniem i wielkością oddziałów wojskowych. Piotr z Dusburga pisał o nich: *Szlachetni Sudowowie, jak przewyższali innych szlachetnością obyczajów, tak też górowali nad innymi bogactwem i siłą. Mieli sześć tysięcy jeźdźców i niemal niezliczoną ilość wojowników*²⁰. Niektórzy badacze twierdzą, że Sudovia była odrębnym terytorium od grupy plemiennej Jaćwingów. Ich terytorium pokrywało się mniej więcej z dzisiejszą granicą Suwalszczyzny – od Puszczy Rominckiej po rzekę Kirsnę²¹. W tekstach wywodzących się z rękopisu Ptolemeusza (ok. 100 – ok. 168 po Chr.) wymieniany jest lud Soudinoi. Przyjmuje się powszechnie identyczność nazwy Ptolemeuszowych Soudinoi z Sudowami.

¹⁷ Z. Zinkevičius, *Lietuvių antroponimika*, Vilnius 1977, s. 220.

¹⁸ Z korespondencji dr. Leszka Moszczyńskiego z językoznawcą dr. hab. Norbertem Ostrowskim, prof. UJ.

¹⁹ K.O. Falk, *Wody wigierskie i huciańskie. Studium toponomastyczne*, t. 1, Uppsala 1941. Reprint, wydawca: Jamiński Zespół Indeksacyjny, Twardy Róg 2019, *Uwagi wstępne*, s. 2–3.

²⁰ Piotr z Dusburga, *Kronika ziemi pruskiej*, tłumaczenie: S. Wyszomirski, wstęp i komentarze: J. Wenta, Toruń 2004, s. 44.

²¹ Kirsna – rzeka wypływa z jeziora przy wsi Położdzieje na południe od miasta Łoździeje (Litwa).

Na terenach pojaćwieskich odnajdujemy trzy pochodne nazwy od Sudowii. Są to: Sudejki (lit. *Sudeikiai*) – miasteczko na Litwie położone w rejonie uściańskim, rzeczka litewska *Sūduonia* i wieś Sudawskie (4 km na północny wschód od Wizajny).

Nie jest to chyba rzeczą przypadku, że to właśnie, w wymienionej strefie granicznej z republiką litewską pod miasteczkiem Wizajny, znajduje się wieś Sudawskie z okazałym grodziskiem – napisał Jerzy Antoniewicz²².

Wieś Sudawskie wymienia m.in. Inwentarz starostwa sudawskiego z roku 1773. Wówczas wieś zaczęła się dopiero budować. Nazwano ją Nowoosady. Badania wykazały, że Nowoosady to w istocie wieś Sudawskie. W okresie pięcioletniej okupacji Suwalszczyzny przez Niemców w czasie II wojny światowej „nowe terytorium Prus Wschodnich” – Kreis Sudauen budziło szczególne zainteresowanie Krajowego Urzędu do spraw Prehistorii (niem. *Landesamt für Vorgeschichte*) w Królewcu. W 1941 r. Niemcy badali grodzisko położone 500 m od wsi Sudawskie, na wysokim wzgórzu morenowym o nazwie Gulberek (niem. *Gulberreg*) lub Mała Warszawa. Odkryto wówczas dwie linie zachowanych wałów dookólnych, resztki spalonej gliny, ślady węgla i ułożonych kamieni. Po wojnie badania archeologiczne (powierzchniowe) prowadzone były w Wizajnach i okolicach w 1954 r. i w 1964 r. W 2011 r. w ramach programu Archeologiczne Zdjęcia Polski zlokalizowano tu nowe odkrycia archeologiczne m.in. ślad osadnictwa kultury sudowskiej z okresu rzymskiego²³. Odkrycia te czekają jeszcze na dalsze badania.

Podsumowanie

Pochodzenie nazwy Wizajny nie jest jednoznaczne. Do dziś trwają wśród akademików, ale nie tylko, dyskusje nad źródłosłowem, pochodzeniem i pierwszym użyciem tegoż słowa. Najwcześniejsza wzmianka o Wizajnach pochodzi najprawdopodobniej ze średniowiecza, z dokumentu krzyżackiego opisującego drogę prowadzącą z zamku Insterburg w kierunku Jeziora Wisztynieckiego i jeziora Wizajny (pojawia się wówczas nazwa: *Wezezen*). Inne nazwy odnajdziemy np. w źródłach z roku 1549 (*Wiżeny*) i 1606 (*Wizuny*). Z kolei *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów* z 1884 r. podaje nazwę Wiżejni.

W samej nazwie wyodrębnia się rdzeń (pierwiastek, pień) **wiz-* oraz przyrostek, czyli sufix *-ein-*. Również i to jest różnie interpretowane. Według niektórych badaczy, np. Jerzego Nalepy, nazwę tej miejscowości należy zaliczyć do nazw jaćwieskich. Tkwi w niej rdzeń bałtycki **wiz-* rozszerzony suf. *-ein-*, **Wiz-ein-is*, później – *-ain-*²⁴. Z kolei niektórzy akademicy litewscy wywodzą nazwę miejscowości od słowa *výža*, *vyžà* ‘łapcie z łyka’, *výžti* ‘pleść, kręcić’; podobnie łotewscy – *vīze* ‘dziura, szczelina, wyrwa w ziemi’, ale także – *vīze* ‘łapcie z łyka’, ‘wić,

²² J. Antoniewicz, *Zarys pradziejów powiatu suwalskiego*, w: *Studia i materiały do dziejów Suwalszczyzny*, pod red. J. Antoniewicza, Białystok 1965, s. 44.

²³ Muzeum Okręgowe w Suwałkach, Sprawozdanie z badań powierzchniowych AZP na obszarze 11–83.

²⁴ J. Nalepa, *Przyczynek do znajomości toponomastyki i mowy Jaćwingów*, „Acta Baltico-Slavica” 3(1966), s. 129–130.

nawijać, pleść' (lit. *výžti* 'pleść'). Rdzeń **wiz-* występuje także w wielu litewskich i łotewskich nazwach wodnych, np. *Vyžintā* (rz.), *Výžintas* (rz.), *Výžintas* (jez.), *Vyžuonā*, *Vyžunka* (jez.), *Vyž-upis* (rz.), *Vyž-bale* (łąka), *Vyž-dauba* i in., łot. *Vīzīte* (łąka), *Vīžupe* (rz). Aleksandras Vanagas podaje też litewską nazwę jez. *Wizajny – Vižainis*²⁵.

Chociaż pochodzenie nazwy *Wizajny* nie do końca jest pewne, to jednak fakt zamieszkiwania na tych ziemiach plemion jaćwieskich nie budzi już wątpliwości. Historyczna przeszłość ludów ziemi wiżańskiej stanowi tytuł do uzasadnionej dumy mieszkańców ze swojej małej ojczyzny. Niech to dziedzictwo kulturowe spaja lokalną społeczność, wzmacnia i buduje tożsamość swojego miejsca zamieszkania.

BIBLIOGRAFIA

- Antoniewicz J., *Zarys pradziejów powiatu suwalskiego*, w: *Studia i materiały do dziejów Suwalszczyzny*, pod red. J. Antoniewicza, Białystok 1965, s. 13–50.
- Falk K.O., *Wody wigierskie i huciańskie. Studium toponomastyczne*, t. 1, Uppsala 1941. Reprint, wydawca: Jamiński Zespół Indeksacyjny, Twardy Róg 2019.
- Guzewicz W., *Diecezja ełcka w zarysie (1992–2012)*, Ełk 2012.
- Guzewicz W., *Święty krajny Jaćwingów*, „Miejsca Święte” 13(2009), nr 3(147), s. 26–29.
- Guzewicz W., *Wizajny*, „Encyklopedia Katolicka”, t. 20, Lublin 2014, kol. 740.
- Kamiński A., *Jaćwież – terytorium, ludność, stosunki gospodarcze i społeczne*, Łódź 1953.
- Kłapowski Wł., *Fundacja i uposażenie kościołów w Przerośli i Puńsku*, „Ateneum Wileńskie” 13(1938), z. 1, s. 217–229.
- Łowmiański H., *Studia nad początkami społeczeństwa i państwa litewskiego*, t. 1, Wilno 1931.
- Nalepa J., *Przyczynek do znajomości toponomastyki i mowy Jaćwingów*, „Acta Baltico-Slavica” 3(1966), s. 127–135.
- Petrauskas R., *Lietuvos diduomenė XIV a. pabaigoje – XV a.*, Vilnius 2003, s. 214–216.
- Piotr z Dusburga, *Kronika ziemi pruskiej*, tłumaczenie: S. Wyszomirski, wstęp i komentarze: J. Wenta, Toruń 2004, s. 44.
- Ragauskienė R., *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kancleris Mikalojus Radvila Rudasis*, Vilnius 2002.
- Schematyzm Diecezji Ełckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Ełckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Ełk 2017.
- Taszycki W., *Patronimiczne nazwy miejscowe na Mazowszu*, „Język Polski” 31(1951), s. 222–226.
- Vanagas A., *Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas*, Vilnius 1981.
- W przestrzeni języka*, praca zbiorowa Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, <https://ilij.ujk.edu.pl/wp-content/uploads/w_przestrzeni_jezyka.pdf>, dostęp: 15.01.2024.
- Wiśniewski J., *Dzieje osadnictwa w powiecie suwalskim od XV do połowy XVII wieku*, w: *Studia i materiały do dziejów Suwalszczyzny*, pod red. J. Antoniewicza, Białystok 1965, s. 51–138.
- Zinkevičius Z., *Lietuvių antroponimika*, Vilnius 1977.

²⁵ Zob. A. Vanagas, *Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas*, Vilnius 1981.

**WEZEZEN, WIŻENY, WIZUNY...,
OR THE ORIGIN OF THE NAME WIŻAJNY**

SUMMARY

The article focuses on explaining the origin of the name Wiżajny. The origin of the name Wiżajny is not clear. To this day, there are ongoing discussions among academics, but not only, on the etymology, origin or first use of this word. The earliest mention of Wiżajny most likely comes from the Middle Ages, from a Teutonic document describing a road leading from Insterburg Castle towards Lake Wisztynieckie and Lake Wiżajny (the name: Wezezen appears then). Other names can be found in sources from 1549 (Wiżeny) and 1606 (Wizuny). In turn, the Geographical Dictionary of the Kingdom of Poland and other Slavic countries already gives the name Wiżajny. Although the origin of the name Wiżajny is not entirely certain, the fact that these lands were inhabited by Yotvingian tribes is no longer in doubt. The historical past of the peoples of the Wiżajny land is a reason for the justified pride of the inhabitants of their small homeland. Let this cultural heritage unite the local community, strengthen and build the identity of the place where you live.

KEY WORDS: Wiżajny, toponyms